

JAN
BRUNER

RUSKO
PO STUDENÉ VÁLCE

M. S. GORBAČOV

GEN. TAJEMNÍK
ÚV KSSS
1985-1991

PREZIDENT SSSR
1990-1991

B. N. JELCIN

PREZIDENT RF
1991-1999

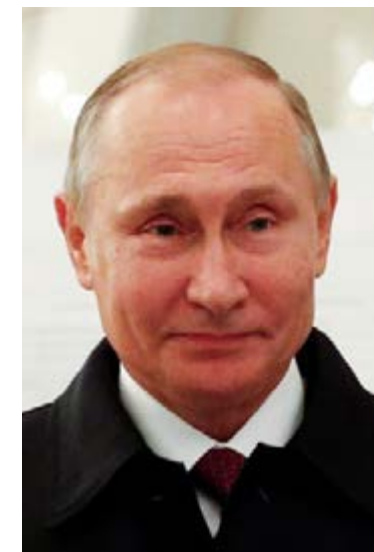
V. V. PUTIN

PREZIDENT RF
1999-2008

D. A. MEDVEDĚV

PREZIDENT RF
2008-2012

V. V. PUTIN

PREZIDENT RF
2012-

RUSKO PO STUDENÉ VÁLCE

	1993	1995	1999	2003	2007	2011	2016	
KOMUNISTICKÁ STRANA	65	157	90	52	57	92	42	pokračovatel odnože KSSS, G. Zjuganov
LIBERÁLNÍ DEMOKRATÉ	70	51	17	36	40	56	39	radikální nacionalisté s extremistickými rysy, V. Žirinovskij
JABLOKO	28	45	20	4				proreformní liberální strana, G. Javlinskij
DEMOKRATICKÁ VOLBA RUSKA	96	9						proreformní liberálové, J. Gajdar
NAŠ DŮM – RUSKO		55	7					projelcinovská strana, splynula s Jednotným Ruskem, V. Černomyrdin
SVAZ PRAVICOVÝCH SIL			32	3				liberálové, B. Němcov
VLAST – CELÉ RUSKO			69					J. Lužkov a J. Primakov, spojeno s Jednotou
JEDNOTA			73					původní proputinovská strana
JEDNOTNÉ RUSKO				223	315	238	343	proputinovská strana
SPRAVEDLIVÉ RUSKO					38	64	23	prokremelské sdružení levice, oficiálně sociální demokraté
OSTATNÍ	191	133	142	132	0	0	3	

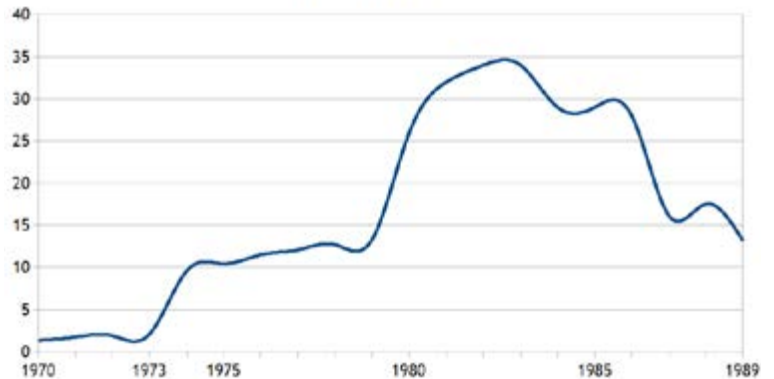
RUSKO PO STUDENÉ VÁLCE

1. KRACH SSSR

- Brežněv a stagnace jako program: po sesazení Chruščova v roce 1964 byly zastaveny jakékoliv reformy, podstatou režimu se stalo pouhé udržení mocenského monopolu strany bez jakékoliv vize; výsledkem je politická a společenská bezcíllost, nulová perspektiva do budoucna
- ekonomická stagnace: neefektivní ekonomika bez reforem nebyla mezinárodně konkurenceschopná v průmyslu, ani potravinově soběstačná v zemědělství; stabilita ekonomiky včetně udržitelnosti dotovaných cen byla zcela závislá na vývozu nerostných surovin a jejich vysokých cenách
- Gorbačov a pokus o záchranu socialismu: Gorbačov si již před svým nástupem v roce 1985 uvědomoval nutnost změn, bez nichž socialismus nemůže přežít, teprve postupně však objevoval hloubku problémů; jeho hlavní program ekonomických reforem („přestavba“) zahrnoval zavedení tržních prvků v rámci plánované ekonomiky; společnost měla být zapojena do otevřenější veřejné diskuse („glasnost“)
- důvody neúspěchu: Gorbačov zůstával trvale rozpolcen mezi reformisty a konzervativci; i kvůli propadu cen ropy nastalo místo oživení ekonomické zhroucení; společenská diskuse otevřela i témata, jež Gorbačov otevírat nechtěl, především národnostní problematiku
- rozklad východního bloku: v letech 1988-89 přišli komunisté o mocenský monopol v zemích bloku, Gorbačov se rozhodl nezasahovat, mezinárodně je proto respektovanou osobností, v SSSR však jeho popularita prudce klesá

VÝVOJ CENY ROPY

2. PUČ 1991 A ZÁNİK SSSR

- postupné uvolňování SSSR, již na jaře 1990 vyhlášení nezávislosti pobaltských republik, i tady se Gorbačov rozhodl nechat věcem víceméně volný průběh; 1991 příprava dohody o rozvolnění SSSR
- 19. 8. přebíral moc Výbor pro výjimečný stav – V. Krjučkov (šéf KGB), G. Janajev (viceprezident), V. Pavlov (předseda vlády), D. Jazov (min. obrany), B. Pugo (min. vnitra)
- internace Gorbačova na Krymu, byť není puč formálně orientován proti němu, jde zřetelně o boj proti jeho pasivní politice
- pučisté se domnívali, že mají situaci plně pod kontrolou, neboť ovládají silové složky a armáda v ulicích zabránila jakýmkoliv nežádoucím projevům
- vývoj zvrátí vystoupení B. Jelcina, podporujícího masové spontánní demonstrace proti pučistům, nakonec část armády i KGB vypovídá poslušnost
- výsledkem je zatčení pučistů, dohoda o úplném rozpuštění SSSR ke konci roku 1991 a dominantní pozice B. Jelcina na úkor Gorbačova

3. BORIS N. JELCIN

- nar. 1931; otec v gulagu
- počátky ve Sverdlovsku (Jekatěrinburg), od 1977 šéf místní organizace KSSS
- 1985 člen ÚV KSSS, předseda organizace KSSS v Moskvě
- 1987 sesazen po konfliktu s konzervativci, Gorbačov ho nepodpořil
- 1989 zvolen poslancem za Moskvu
- 1990 vystoupil z KSSS
- 1991 zvolen prezidentem RSFSR

RUSKO PO STUDENÉ VÁLCE

4. NOVÝ ZAČÁTEK

- bod nula: samostatné Rusko zahajuje svou existenci, aniž by komukoliv byl jasný rozsah a směr změn, jimiž mělo projít politické, ekonomické i společenské fungování Ruska; jasno o reformách neměl pravděpodobně ani sám Jelcin
- vnitropolitický systém: nulová demokratická tradice, nejasné ideové představy, neznámá role a budoucnost komunistů
- ekonomika: nejasná míra svobody trhu a vlastnictví státu, nejasné, co vůbec může ekonomicky přežít, jak privatizovat, jak vytvořit a naplnit státní rozpočet v nestabilních podmínkách, jak a zda vůbec se otevře Rusko zahraničním investorům
- vnitřní nacionální problémy: nelze odhadnout, rozpadne-li se SSSR jenom na jednotlivé republiky, nebo dojde i k rozpadu Ruska na etnickém principu autonomních oblastí
- zahraniční politika: Rusko převzalo jaderný arzenál SSSR, ovšem na druhou stranu nikdo netuší, jestli bude Rusko v budoucnu stále ještě plnohodnotnou velmocí, jaký bude jeho vztah k Západu, bývalým republikám SSSR i bývalému východnímu bloku

5. VNITROPOLITICKÝ SYSTÉM

- dlouhodobé boje o novou ústavu a její parametry vyvrcholily v roce 1993, kdy Jelcin zbavil parlament zákonodárné moci, ten to prohlásil za nezákonné a naopak vyzval k nerespektování prezidenta
- násilné konflikty vyvrcholily v říjnu ozbrojeným útokem Jelcinem vyslaných armádních jednotek na parlament, celkem 150-200 mrtvých
- referendum schválilo ústavu s extrémně silnou pozicí prezidenta – jmenuje sám premiéra, vládnout může sám pomocí dekretů, má silné veto vůči parlamentu i pravomoc ho rozpustit
- neexistence „prezidentské“ koalice, vláda je nestranická, de facto neparlamentní; stabilita politického systému je tak vázána na osobu prezidenta, případně jeho mocenský okruh
- nejsilnější parlamentní strany: komunisté (G. Zjuganov, politika postsovětského sentimentu), Liberální demokraté (V. Žirinovskij, radikální nacionalisté s extremistickými rysy)
- nepřiliš úspěšný pokus o prezidentskou stranu Náš dům Rusko
- slabá proreformně liberální strana Jabloko (G. Javlinskij)
- reálným držitelem moci je tzv. Rodina (neformální skupina v čele s Jelcinovou dcerou T. Djačkovou) a oligarchové; jejich význam roste se stupňováním zdravotních problémů B. Jelcina, který stále častěji není schopen funkci vykonávat
- prezidentské volby 1996: Jelcin dokázal zvrátit původní mizivou podporu veřejnosti, dával na odiv dobrou fyzickou kondici a v druhém kole porazil Zjuganova
- po opětovném prudkém zhoršení zdravotního stavu není vůbec jasné reálné rozložení politických sil ani perspektiva pojelcinovského vývoje, neboť žádný stabilní vnitropolitický systém nevznikl

6. EKONOMIKA

- katastrofální dopad poklesu cen surovin, žádný jiný sektor není mezinárodně konkurenceschopný
- nejasný Jelcinův program reform, původně upřednostňoval šokovou terapii
- 1992-94 hyperinlace, hroucení státních podniků, nevyplácení mezd, trvalý pád kurzu rublu, neochota vpouštět zahraniční kapitál
- hlavní vládní reformisté J. Gajdar a A. Čubajs terči ostré kritiky
- od 1994 postupné zastavování reform, Jelcin se zalekl jejich politického dopadu
- rozsáhlé půjčky od západních států přes Mezinárodní měnový fond
- privatizace do rukou nové skupiny tzv. oligarchů (B. Berezovskij, V. Chodorkovskij, R. Abramovič, V. Gusinskij)

RUSKO PO STUDENÉ VÁLCE

a další), kteří spojují ekonomickou moc s politickými pozicemi (především v prezidentské administrativě) a mediálním vlivem

- společnost vnímá stále kritičtěji kontrast mezi chudobou běžných Rusů a okázalým bohatstvím lidí, kteří dokázali z nových poměrů profitovat („noví Rusové“)
- ve výsledku vlastně nevznikl žádný čitelný a stabilní ekonomický systém; problémy vyvrcholí faktickým krachem Ruska v roce 1998 (prudká devalvace rublu, odpis zahraničních dluhů)

7. VNITŘNÍ NACIONÁLNÍ PROBLÉMY

- rozpad SSSR vnímán i většinou Rusů jako nevyhnutelný, i když nevídan, naproti tomu rozpad samotného Ruska považován za zcela nepřijatelný
- Rusko je mnohonárodnostním státem, v některých regionech i s většinovým podílem neruských národů
- několik autonomních oblastí nejdříve nepodepsalo dohodu o vzniku Ruské federace nebo rovnou vyhlásily nezávislost, postupně se ale začleňují
- nově vytvořené autonomní republiky mají svou ústavu, parlament i další politické představitele, ale jejich reálná moc se odvíjí od postoje ruského prezidenta
- nejostřejší vyhocení konfliktu v Čečensku: faktická nezávislost na Rusku v letech 1991-94, ale vnitřní boje mezi autoritářským prezidentem Dudajevem a opozicí vedly až k občanské válce, které využila ruská armáda pro vstup do Čečenska, čímž začíná tzv. první čečenská válka (1994-96); Rusové však nedokáží trvale ovládnout ani hlavní centra, takže výsledkem je pouze příměří, které neřeší status Čečenska; do země v následujících letech přicházejí radikální muslimští bojovníci, masivní emigrace civilního obyvatelstva

8. ZAHRANIČNÍ POLITIKA

- ruská zahraniční politika je nečitelná a nepředvídatelná, na jednu stranu Jelcin západní státy potřebuje (mj. kvůli rozsáhlé finanční pomoci), na druhou stranu domácí veřejné mínění více než smířlivý postoj oceňuje bojovnou rétoriku; výsledkem je to, že Rusko sice neuplatňuje svůj vliv v zemích bývalého sovětského bloku a nebrání připravovanému rozšiřování západních integračních seskupení (NATO, EU), v některých sporných momentech však dává najevo uraženou ješitnost oslabené velmoci (Jugoslávie)
- hlavní konflikty se odehrávají v rámci území bývalého Sovětského svazu, často v souvislosti s ruskými menšinami v postsovětských zemích
- sporná území s mezinárodně neuznávanou suverenitou (Abcházie a J. Osetie v Gruzii, Podněstří v Moldavsku)
- neúspěšné pokusy o ekonomickou či politickou integraci postsovětského prostoru ve Společenství nezávislých států

RUSKO PO STUDENÉ VÁLCE

9. VLADIMIR V. PUTIN

- nar. 1952 v Leningradě
- otec člen KSSS, válečný veterán, matka silně věřící; starší sourozenci nepřežili rané dětství
- v 70. letech vystudoval práva, protože to chápal jako zlepšení možností na přijetí do KGB, kam vstupuje 1975
- 1985-90 rezident KGB v Drážďanech
- 1991-96 v Petrohradě jako zástupce starosty Anatolije Sobčaka, má na starosti zahraniční vztahy; když 1997 mizí Sobčak do emigrace před vyšetřováním, díky Putinově pomoci je to bez pasové kontroly, při níž by mohl být zadržen; 2000 se Sobčak vrací, ale v Kaliningradu umírá na infarkt
- 1996 přesun do Moskvy, různé funkce v kremelské administrativě, včetně majetkové správy Kremlu
- červenec 1998 šéf FSB

10. HLEDÁNÍ NÁSLEDNÍKA

- 1998-99 časté střídání premiérů v souvislosti s hledáním Jelcinova nástupce: V. Černomyrdin (premiér 92-98) odvolán kvůli vršení ekonomických problémů; mladý a neznámý S. Kirijenko smeten postupující ekonomická krizí; Rodina chtěla návrat Černomyrdina, ale Duma ho dvakrát odmítla, po třetím odmítnutí by byla rozpuštěna, tak navržen J. Primakov, ale brzo zase odvolán (měl prezidentské ambice sám od sebe, navíc mluvil o stíhání viníků rozkrádání státního majetku), nahrazen dalším neznámým S. Stěpašinem; v srpnu 1999 vybrán Putin, který sice stál v čele tajné služby, ale veřejnost ho do té doby prakticky nezaznamenala
- důvody výběru: prokázaná silná loajalita k Sobčakovi i ke Kremlu v kauze Mabetex (švýcarské vyšetřování korupce a zpronevěry při rekonstrukci Kremlu, do níž byla zapojena i švýcarská firma)
- exploze domů: v září 1999 celkem 4 útoky, 2 v Moskvě, po jednom v jihoruském Volgodonsku a dagestánském Bunjasku, celkem 300 obětí; útok v Rjazani zmařil svědek, který viděl vykládání pytlů do sklepa, následně zadrženo auto i posádka – členové FSB, vedením FSB prohlášeno za cvičení s maketou, ale předtím musel zasáhnout při deaktivaci pyrotechnik
- útok radikálního čečenského polního velitele Šamila Basajeva na území v okolí Čečenska, spolupráce s radikálními „cestujícími mudžahedíny“
- razantní zahájení 2. čečenské války, Putin v přímém televizním přenosu okamžitě navštěvuje vojenské jednotky
- prosinec 1999 překvapivé odstoupení Jelcina, 2000 zvolen Putin
- srpen 2000 ponorka Kursk – 118 obětí po detonaci torpéda v ponorce při cvičení; mlžení armády (postupně nabídnuty veřejnosti verze mina z 2. sv. v., muslimský terorismus dagestánského námořníka, kolize s ponorkou NATO), nikdo nevolán k odpovědnosti; důležitá zkušenost s životaschopností „alternativních verzí“ událostí, které se následně navzdory vyvrácení udržují v oběhu a znepréhledňují situaci

11. VNITROPOLITICKÝ SYSTÉM

- Putin byl vybrán především proto, že se od něj očekávala loajalita, bezprostředně po nástupu vydal dekret, znemožňující stíhání Jelcina a jeho nejbližších pro všechny činy v době vykonávání funkce prezidenta; ovšem následně byla Rodina zcela odříznuta od moci
- Rodina pro něj v roce 1999 původně vytvořila stranu Jednota, kterou prosazovala prokremelská média, ovládaná oligarchy; následně Putin vytvořil vlastní stranu Jednotné Rusko, která získala zcela dominantní pozici bez jakéhokoli programu, pouze spojením s prezidentem Putinem
- ostatní parlamentní strany vystupují spíše jako jakási loajální opozice; skutečně opoziční síly jsou od moci odříznuty a jejich kandidáti jsou zbavováni možnosti ucházet se o volené funkce

RUSKO PO STUDENÉ VÁLCE

- odstraněny podstatné části vertikální dělby moci, gubernátoři oblastí již nejsou voleni přímo, ale jmenováni prezidentem
- obejití omezovací klauzule, umožňující prezidentovi jen dvě volební období, střídáním s D. Medveděvem, který byl prezidentem 2008-12; následně prodlouženo prezidentské období na 6 let
- zestátnění části médií umožnilo plně kontrolovat zpravodajství, šířené politické názory i prezentované osobnosti; představitelé opozice prakticky nemají do médií přístup, i nestátní média se vyhýbají problémům
- veřejný obraz Putina je všestranně pozitivní, není to narušeno ani rozvodem a pravděpodobným dalším sňatkem s gymnastkou Alinou Kabajevovou, média zcela respektují Putinovo soukromí, včetně utajené současné identity jeho dcer
- mrtví odpůrci: od Putinova nástupu již celá řada veřejných osobností z protiputinovského tábora zemřela za podivných okolností, v některých případech se jednalo o demonstrativně provedené vraždy na objednávku (např. novinářka A. Politkovská (2006) nebo liberální politik B. Němcov (2015)); nikdy u nich nebyl odhalen objednatel, nelze tak dokázat přímou či nepřímou spjatost s Kremlem, ovšem přinejmenším v případě vraždy A. Litviněnka (otráven v Londýně poloniem) a útoku na S. Skripala (otráven nervovým jedem novičok v Salysbury) je neúčast oficiálních míst obtížně představitelná; smrt právníka S. Magnitského, který byl umučen ve vězení (2009), vedla k vytvoření amerického sankčního seznamu zainteresovaných osob

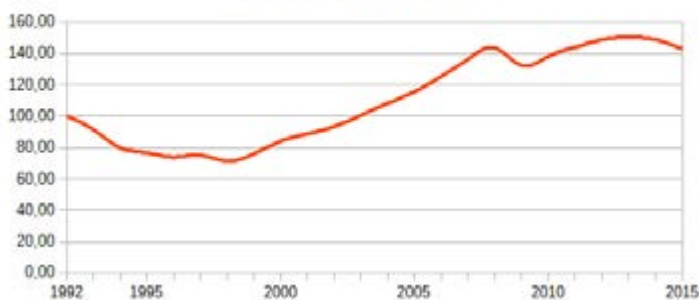

12. EKONOMIKA

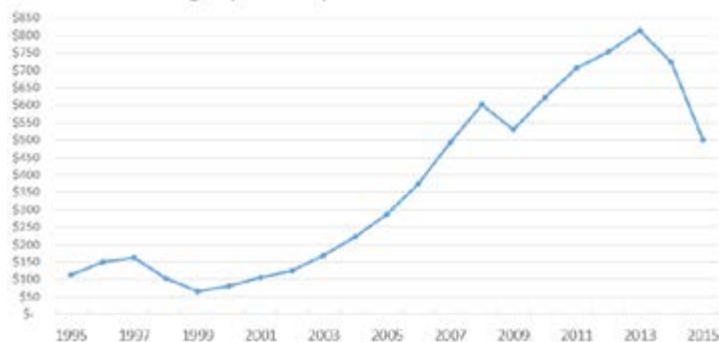
- jedním ze zásadních důvodů dlouhodobě vysoké popularity V. Putina byla stabilizace a růst ruské ekonomiky v době jeho vlády, což je prezentováno jako jasná ukázka jeho státnických schopností, ve skutečnosti však kromě zvyšování vlivu státu žádné podstatné reformy neexistují
- růst cen surovin – ruská ekonomika dynamicky roste především v důsledku nárůstu vývozu nerostných surovin (ropa, plyn) při prudce rostoucích cenách; není budován žádný další stabilně výkonný ekonomický sektor, vývoz nerostných surovin tvoří výraznou většinu ruského exportu, proto Rusko citlivě reaguje na výkyvy jejich cen; státní kontrola ekonomiky je dominantní zvláště v tomto sektoru
- zestátnění a rozdělení oligarchů: Putin se prezentuje jako likvidátor moci a bohatství oligarchů, ale spíše došlo k jejich rozdělení; pokud jsou oligarchové ochotni přizpůsobit se, stáhnout se z politiky, případně darovat státu akciový podíl ve svých společnostech, zůstane jim velká část bohatství, pokud se však hodlají i nadále angažovat v politice, končí; nejkrivlavějším příkladem představuje M. Chodorkovskij, který se dostane do konfliktu s Putinem a je uvězněn, jeho Jukos de facto zestátněn
- snížení zadlužení: Rusko se oficiálně prezentuje velmi nízkým státním dluhem v poměru k HDP, ovšem tohoto výsledku bylo dosaženo především dvěma

HDP na obyvatele

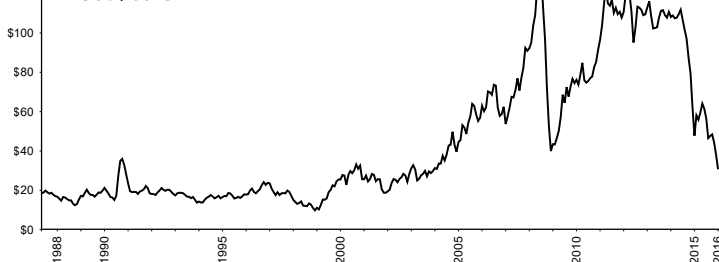
PPP, index 1992, data Světová banka

Average per capita income in Russia

Vývoj cen ropy
USD/barel

RUSKO PO STUDENÉ VÁLCE

cestami – jednak mohutným odpisem zahraničních dluhů při faktickém státním bankrotu v roce 1998, jednak tím, že v současné době na sebe nebere úvěry ruský stát jako takový, nýbrž státem kontrolované kvazisoukromé společnosti

- ekonomické problémy: problémy se objevily již v době globální krize 2008, komplikace narůstaly však především po roce 2014, a to jako důsledek propadu cen ropy, mezinárodních sankcí kvůli ukrajinskému konfliktu a nulových investic do rozvoje ekonomiky; reakcí byly nepopulární kroky, jejichž zavádění v jiných státech bylo prezentováno jako příznak jejich úpadku (především zvyšování věku pro odchod do důchodu), ekonomické problémy byly i jedním z hlavních důvodů odstoupení premiéra D. Medveděva v lednu 2020

13. VNITŘNÍ NACIONÁLNÍ PROBLÉMY

- 2. čečenská válka zahrnovala masivní nasazení armády, především dělostřelectva a letectva, a to i proti jednoznačně civilním cílům; celkové množství obětí je fakticky nejjistitelné; válka byla oficiálně vítězně ukončena v roce 2002, ale trvalým problémem je terorismus čečenských radikálů
- Dubrovka (Moskva) 2002 – obsazení divadla, 850 rukojmích, při osvobození použit plyn, který ale zabíjel i rukojmí, celkem asi 130 mrtvých diváků a 40 teroristů
- Beslan (Osetie) 2004 – obsazení školy v první školní den, cca 1200 rukojmích, osvobození za použití těžké vojenské techniky, asi 330 mrtvých
- v následujících letech proběhla ještě celá řada teroristických útoků (mj. bombové útoky v moskevském metru, na letišti Domodědovo, ve veřejné dopravě ve Volgogradě)

14. ZAHRANIČNÍ POLITIKA

- Rusko vystupuje mnohem aktivněji než v Jelcinově éře, aktivně usiluje o šíření vlivu i pozitivního obrazu
- do slovníku ruských představitelů se dostává na jedno z předních míst pojem „sféry vlivu“, zdůrazňování jakéhosi morálního nároku na vlastní sféru zhruba v rozsahu bývalého SSSR nebo dokonce sovětského bloku, kdy nezávislý či dokonce prozápadní postup těchto států je interpretován jako protiruská agrese
- ve většině případů jde spíše o diplomatické roztržky, ale v případě konfliktů s postsovětskými státy sahá Rusko i k silovým řešením
- Estonsko 2007: přesun sochy rudoarmějce z centra na hřbitov vyvolal nejen demonstrace ruské menšiny, ale i masivní kybernetický útok z Ruska, který paralyzoval estonský internet, státní správu i běžný provoz
- Gruzie 2008: válka kvůli odštěpeneckým regionům Abcházie a Jižní Osetie
- Ukrajina: v roce 2004 došlo po pokusu o otravu prozápadního kandidáta na prezidenta Juščenka k tzv. oranžové revoluci, jež měla snížit vliv Ruska, ale kvůli neschopnosti nových elit skončila zklamáním a návratem proruského Janukovyče (2010); v roce 2014 vedlo oznámení o ukončení rozhovorů s EU k prozápadním demonstracím v Kyjevě, po vyhnání prezidenta Janukovyče vypukla válka ve východních proruských regionech s přímou účastí Ruska, jež navíc anektovalo Krym; Západ odpověděl ekonomickými sankcemi, které se následně podílely na ekonomických problémech Ruska
- energetická politika: pokud jde o šíření vlivu Ruska, sehrávají velkou roli státem kontrolované energetické společnosti, které jsou pro řadu evropských států důležitými a někdy obtížně nahraditelnými dodavateli energetických zdrojů (ropa, plyn)
- silný důraz je kladen na sport, který umožňuje prezentovat Rusko jako ekonomicky úspěšný stát, který si může dovolit pořádat nákladné mezinárodní soutěže (zimní OH 2014 v Soči nebo MS ve fotbale 2018), případně konkurovat vlastními soutěžemi těm zavedeným (hokejová KHL); sport lze využít i pro prezentaci státem kontrolovaných ruských firem jako významných partnerů (Gazprom a fotbalová Liga mistrů); touha prezentovat Rusko opět jako sebevědomé a úspěšné vedla až k rozsáhlému užívání dopingu s pravděpodobnou podporou oficiálních představitelů, přičemž představitelé mezinárodních organizací (často sponzorovaných ruskými polostátními firmami) byli nápadně dlouhou dobu velkorysí a problém přehlíželi

RUSKO PO STUDENÉ VÁLCE

